

ÇEŞİTLİ ÜLKELERİN OKUMA-YAZMA KAMPANYALARINDA GÖREVLENDİRİLEN HALK EĞİTİMCİLERİ VE YETİŞTİRİLMELERİ

Dr. Firdevs GÜNEŞ*

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından başlayan yeni dönemde, dünyanın geri kalmış bölgelerinde ve az gelişmiş ülkelerinde görülen yoksulluk, sağlık, barınma, hızlı nüfus artışı gibi olumsuzlukların eğitim yoluyla önemli ölçüde azalacağı görüşü yaygınlaşmış, dolayısıyla, "geniş halk kitlelerinin okuma-yazma bilmeyişinin ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olduğu" görüşü gündeme gelmiştir. Okumaz-yazmazlığı kalkınmanın önemli bir engeli olarak gören Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu sorunu çözmek için 1961 yılında UNESCO'yu görevlendirmiştir. UNESCO'nun o yıllarda üye devletlerden topladığı istatistiklere göre, dünyadaki okumaz-yazmaz sayısı 700 milyonu aşmaktaydı. Bunun üzerine UNESCO 1963 yılında Asya, Afrika ve Güney Amerika'da 15-50 yaş arasında okuma-yazma bilmeyen 500 milyonluk kitlenin üçte ikisine ulaşmak, yani 330 milyon kişiyi on yılda okur-yazar hale getirmek için bir kampanyanın başlatılmasını, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na önermiştir. Kampanyanın genişliği nedeniyle söz konusu öneri büyük tartışmalara yol açmıştır.

Bu tartışmalara son vermek ve çalışmalara daha küçük çapta başlamak amacıyla UNESCO, İşlevsel Okuma-Yazma adı ile de anılan Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı'nı hazırlamış ve temel amacını şöyle belirlemiştir:

Okuma-yazma programları ekonomik ve sosyal gelişmeye ne ölçüde katkıda bulunmaktadır? (UNESCO, 1976. s. 9).

1965 yılında Tahran'da toplanan Eğitim Bakanları Toplantısı'nda onaylanan bu Deneme Programını UNESCO, 1966 yılından itibaren beş yıl süre ile belirli ülkelerde uygulanmasını, geliştirilmesini, sonuçlarının değerlendirilmesini ve elde edilen verilere göre dünya çapında bir kam-

* A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Araştırma Görevlisi

panyanın başlatılmasını kararlaştırmıştır. Bu amaçla onbir ülkede çalışmalarına başlanmıştır. Beş yıllık sürenin yeterli olmaması ve çalışmalardan daha iyi sonuç alınabilmesi için 1971 yılında Deneme Programı beş yıl daha uzatılmıştır. On yıllık süre içerisinde Cezayir, Ekvator, Etiyopya, Gine, Hindistan, İran, Madakasgar, Mali, Sudan, Suriye ve Tanzanya'da Deneme Programı çerçevesinde bir milyonu aşkın kimse- nin yararlandığı 137 proje uygulanmıştır.

UNESCO'nun araştırmalar yapma, uzman gönderme, tavsiyelerde bulunma, öğretici personeli yetiştirme, finansman sağlama gibi çeşitli yardımlarıyla gelişmekte olan ülkelerin çoğunda okumaz-yazmazlığa karşı savaş açılmıştır. Bu ülkelerden bazıları şunlardır: Kore, Senegal, Somali, Tayland, Ürdün ve Vietnamdır.

Okumaz-yazmazlığı önlemek ve toplumda sürekli bir eğitim sistemi yaratmak için hazırlanan bu kampanyalar, okuma-yazma çalışmalarına katılacak kişilere gerekli eğitimi verecek yönetici ve öğretmenleri de dik- kate almak zorundadır. Kampanyaya eğitici ya da yönetici olarak katı- lanlar, yetişkinlerdeki okumaz-yazmazlığa karşı açılan savaşta bilinçli olarak çalışmalıdırlar. Bu nedenle söz konusu kişilerin dikkatlice seçile- rek yetiştirilmeleri gerekmektedir. Aksi halde kampanyalarda beklenen sonuçlar elde edilememektedir. Bu temelden hareketle her ülke, okuma- yazma kampanyalarında farklı tip elemanlar görevlendirerek farklı ye- tiştirme yöntemleri uygulamıştır. Yukarıda isimleri verilen ülkelerdeki okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilen halk eğitimeileri ve yetiştirilmeleri, alfabetik bir sıra içerisinde, tek tek ele alınarak incele- necektir.

CEZAYİR

Cezayir'de ilk okuma-yazma kampanyasına 1963 yılında başlan- mıştır. Ardından 1967-1977 yıllarında Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı uygulanmıştır. Sonraki yıllarda ise çeşitli projelerle okuma- yazma çalışmalarına devam edilmiştir.

Cezayir'de yetişkinlere yönelik okuma-yazma çalışmaları tarım ve sanayi sektörü ile kitle eğitimi olmak üzere üç alanda yapılmaktadır. Sanayi sektöründe 20'den fazla büyük sanayi kuruluşu, Ulusal Okuma Yazma Merkezi tarafından yetiştirilmiş öğretmenler sayesinde, işçilerine okuma-yazma öğretimini sağlamaktadırlar. Tarım sektöründe de benzer çalışmalar yapılarak ortalama olarak her yıl 60 binden fazla kişiye oku- ma-yazma öğretilmektedir. Her bir alanda yapılan okuma-yazma ça-

İşmalarında, farklı okuma-yazma öğretmenleri görevlendirilmektedir. Burada her alan ayrı ayrı ele alınarak incelenecektir.

Tarım Sektörü

Tarım sektöründe üç tip okuma-yazma öğretmeni görevlendirilmektedir. 1. Ücretli Öğretmenler, 2. Sürekli Öğretmenler, 3. Usta Öğreticiler.

1. Ücretli Öğretmenler :

Seçilmesi : Ücretli öğretmenler okuma-yazma programlarında bir yıl görev yapmak üzere görevlendirilmektedirler. Okul yöneticileri veya okuma-yazma çalışmalarından sorumlu yöneticilerin belirledikleri adaylar arasından seçilmektedirler.

Hizmet-Öncesi Yetiştirilmesi : Yetiştirme, UNESCO uzmanları ile Ulusal Okuma-Yazma Merkezi Uzmanları'nın işbirliği ile hazırlanan okuma-yazma yöntemlerini tanımaya yönelik bir program çerçevesinde yapılmaktadır. Eğitimleri bir gün ile sınırlıdır. Bu da kursun açılmasından önce yapılmaktadır.

Hizmet-İçinde Yetiştirilmesi : Hizmet-içinde yetiştirme, Ulusal Okuma-Yazma Merkezi'nde, okuma-yazma öğretmenlerinin ayda bir kez toplantı yapmaları yolu ile gerçekleştirilmektedir. Bu toplantılarda okuma-yazma çalışmalarının bir değerlendirilmesi yapılmaktadır. Ulusal Okuma-Yazma Merkezi Uzmanları tarafından yönetilen söz konusu toplantılarda, eğitici materyaller, uygulama, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar vb. hususlar tartışılmaktadır. Toplantı kapatılmadan önce üyelere, gelecek ay yapılacak toplantının gündemi ile ilgili bilgiler de verilmektedir. Toplantıdan sonraki günlerde Ulusal Okuma-Yazma Merkezi Uzmanları, Öğretmenleri kurs yerlerinde ziyaret etmekte, kurslarını gözlemekte ve onlara önerilerde bulunmaktadırlar.

2. Sürekli Öğretmenler :

Seçilmesi : Sürekli öğretmenler Tarım Meslek Koleji mezunu olup belirli süre hizmet yapmış kişiler arasından seçilmektedirler. Seçilen adaylar, sınava alınmaktadırlar. Sınav, bir jüri tarafından yazılı ve sözlü olarak iki aşamalı yapılmakta, aritmetik, dilbilgisi, kompozisyon, metin açıklaması gibi hususlara ağırlık verilmektedir. Sınavı kazanan adaylar kursa alınmaktadır.

Hizmet-Öncesi Yetiştirilmesi: Sınavı kazanan adaylar, okuma-yazma ve halk eğitimi görevlerini yerine getirebilmeleri ve iyi bir eğitim formasyonu almaları için üç haftalık kurslara alınmaktadır. Kurs programı üç ana bölümden oluşmaktadır:

A. Kursiyer İçin Gerekli Bilgiler:

1. Ulusal Okuma-Yazma Merkezi'nin rolü, görevleri, işlevsel okuma-yazma projelerinin amaçları,
2. Görev yapacakları bölgenin sosyo-ekonomik ve coğrafi yapısı,
3. Görev yapacakları bölgenin nüfus, sanayi, turizm, iş ve işsizlik, okumaz-yazmazlık durumu,
4. Özyönetim ve nedenleri,
5. Sendikacılık, işçi hareketleri ve yönetim komiteleri,
6. Sağlık eğitimi.

B. Görsel işitsel araçlar ve benzeri yardımcı araçların kullanılması, bazı eğitim tekniklerinin öğretilmesi,

C. Yazı, okuma ve dil öğrenimi ile ilgili olarak hazırlanan eğitim araçlarının uygun kullanımının öğretilmesi.

Kurs sonunda adaylar, ifade, düşünme, anlama vb. yeteneklerini, aritmetik, yazı, okuma gibi temel bilgilerini ölçen bir bitirme sınavına alınmaktadır.

Hizmet-İçinde Yetiştirilmesi: Sürekli okuma-yazma öğretmenlerinin hizmet-içinde yetiştirilmebilmeleri için Ulusal Okuma-Yazma Merkezi Uzmanları tarafından yönetilen eğitim toplantıları düzenlenmektedir. Haftada bir tam gün yapılan bu toplantıların gündemlerinde değişik sorunlar yer almaktadır. Bunlar şunlardır:

- a. Kursları ziyaret eden yönetici ve uzmanların raporları,
- b. Eğitimle ilgili karşılaşılan sorunlar,
- c. Örgütlenme ile ilgili sorunlar (kurs saatleri, katılma durumu, çevreye bırakılan etki, çevreyle ilişkiler, kursun bina, araç-gereç vb. durumu),
- d. Günlük fişlerin kullanımı, gelecek toplantının gündemi ve gelecek toplantıya hazırlık.

Çeşitli nedenlerle bu toplantıların zaman zaman yapılamadığı görülmektedir.

3. Usta Öğreticiler :

Seçilmesi : Bu Tarım Bakanlığı ile Eğitim Bakanlığı'nın ortaklaşa yürüttüğü bir çalışmadır. Tarım alanında başarılı çalışmalar yapan ve okuma-yazma bilen kişiler arasından Tarım Müdürlüğüne seçilenler, usta öğretici olarak görevlendirilmektedirler. Bir örnek vermek gerekirse, okuma-yazma çalışmalarının başlatıldığı ilk yıllarda görevlendirilen usta öğreticilerin % 22'si ilkokul mezunu, % 13'ü Kur'an kursunu bitirmiş, % 10'u da okuma-yazma kursunu bitirmiş kişilerdir. Usta öğreticiler, dilbilgisi, okuma-yazma, metin açıklaması ve aritmetik gibi temel konuları içeren bir sınavdan geçirilmekte ve kazananlar kursa alınmaktadır.

Hizmet-Öncesi Yetiştirilmesi : Sınavı kazanan adaylar üç haftalık kurslara alınmaktadır. Kursun birinci haftası tarım eğitimine ayrılmaktadır. İkinci haftası, okuma-yazma, teknikleri ve yöntemleri ile ilgili eğitimi kapsamaktadır. Okuma-yazma eğitimi, aritmetik, metin açıklaması, dilbilgisi vb. konular ağırlıklı olarak incelenmektedir. Bu hafta programın en yoğun çalışmalarının yapıldığı haftadır. Üçüncü hafta ise, yetişkin psikolojisi, yetişkinleri sınıflama, kurs açma, kayıt yapma, öğrencilere ilişkin kişisel bilgi testlerinin doldurulması vb. hususlara ayrılmaktadır. Ayrıca, Ulusal Okuma-Yazma Merkezi'nin örgüt yapısı ve rolü hakkında da kısa bilgiler verilmektedir.

Hizmet-İçinde Yetiştirilmesi : Usta öğreticilerin yetiştirilmesinde hizmet-öncesi yetiştirme kursu ilk basamaktır. Bunların olgunlaşması, alanda uygulamalar yaparak eğitimlerinin tamamlanması, yaptıkları görevlerin kontrol edilmesi, yetiştirme toplantılarının yapılması, teknik, eğitim ve psikolojik sorunlarının çözülmesi için müfettişler görevlendirilmektedir. Müfettişler, eski eğitimciler arasından seçilerek atanmakta ve okuma-yazma kampanyalarına katılmış ve deney sahibi kişiler olmasına dikkat edilmektedir. Ayrıca hizmete başlamadan önce de bir yetiştirme kursundan geçirilmektedirler.

Müfettişler, usta öğreticilerle okuma-yazma kurs programındaki her konunun bitiminde, yani üç haftada bir toplantı düzenlemektedirler.

Toplantılarda, kurs konularında ileri veya geri kalınması gibi konular tartışılmaktadır. Eğer kurslar arası farklılıklar fazla ise müfettişler bu kurslara sık sık giderek bu farkı azaltmaya çalışmaktadırlar. Her toplantı bir gün sürmektedir. Gerektiğinde bu süre iki veya üç güne çıkarılmaktadır. Toplantılarda ayrıca şu hususlar tartışılmaktadır: Öğrenci terkleri ve nedenleri, devamsızlık, nedenleri, kurs saati ve yeri ile ilgili

sorunlar, kursları izleyenlerin verdikleri raporlar, uygulanan program karşılaşılan sorunların analizi, aritmetik, okuma, derslere hazırlanma, gelecek toplantı ile ilgili hazırlıklar. Ayrıca, zamanı iyi kullanma da gündeme getirilmektedir. Programla ilgili diğer etkinlikler hakkında müfettişler, öğreticilere bilgiler de vermektedirler.

Sanayi Sektörü

Sanayi sektöründe iki tip okuma-yazma öğretmeni görevlendirilmektedir. 1. Ücretli Öğretmenler, 2. Sürekli Öğretmenler.

1. Ücretli Öğretmenler

Bu öğretmenlerin seçilmesi, hizmet öncesi ve içinde yetiştirilmesi tarım sektöründe olduğu gibidir.

2. Sürekli Öğretmenler

Seçilmesi : Çeşitli sosyal derneklerin gösterdikleri adaylar arasından seçilmektedirler. Genellikle ilkökul mezunu olmaktadır. Bir jüri tarafından sözlü ve yazılı olarak, aritmetik, metin açıklaması, dilbilgisi, okuma-yazma vb. hususların ağırlık kazandığı bir sınavdan geçirilmektedirler.

Hizmet-Öncesi Yetiştirilmesi : Sınavı kazanan adaylar üç veya dört haftalık yetiştirme kurslarına alınmaktadır. Kurs programı şöyledir:

- a. Sanayi ortamında işlevsel okuma-yazma ile ilgili genel bilgiler,
- b. Çalışacakları sosyo-ekonomik ve coğrafi çevre hakkında genel bilgiler,
- c. Yetişkin psikolojisi ve eğitimi, okuma-yazmanın rolü, yöntemleri ve teknikleri,
- d. Okuma-yazma, aritmetik, demonstrasyon, tartışma yöntemleri, çalışma grupları, eğitim araçlarının kullanılması, hazırlanması hakkında bilgiler,
- e. Uygulama.

Kursun en önemli bölümü gruplar halinde uygulamanın yapılmasıdır. Uygulamada öğrencilere teorik olarak öğrendiklerinin uygulaması gösterilmektedir. Böylece kurs somut bir programa oturtulmaktadır.

Hizmet-İçinde Yetiştirilmesi: Sanayi sektöründeki okuma-yazma çalışmalarının genişliği nedeniyle, tarım sektöründe olduğu gibi burada da müfettişler görevlendirilmekte ve öğretmenlerin hizmet içinde yetiştirilmeleri için eğitim toplantıları ve kurs ziyaretleri düzenlenmektedir. Toplantılarda tarım sektöründeki aynı konular tartışılmaktadır.

Kitle Eğitimi

Tarım ve sanayi sektörü dışında kalan kitlenin okuma-yazma çalışmalarında dört tip okuma-yazma öğretmeni görevlendirilmektedir. Bunlar, ilkokul öğretmenleri, gönüllüler, din görevlileri ile Gençlik ve Spor Merkezi öğreticileridir.

1. *İlkokul Öğretmenleri*: İlkokuldaki çalışmalarının dışında ilkokul öğretmenleri haftada iki saat okuma-yazma çalışmalarına katılmak zorundadırlar.

2. *Gönüllüler*: Gönüllülükte kullanılan ilke, "okuma yazmayı bilen diğerlerine de öğretmek zorundadır". Çok sayıdaki üniversite ve lise öğrencileri boş zamanlarında bu çalışmalara katılmaktadırlar. Ayrıca bazı eğitimciler, devlet memurları, serbest meslek mensupları da gönüllü olarak katılmaktadırlar.

3. *Din Görevlileri*: Din görevlilerinin yetiştirme görevleri arasında okuma-yazma çalışmaları da bulunmaktadır. Bu nedenle katılmakta ve camilerde okuma-yazma kursları açılmaktadırlar. Çok sayıdaki kişi de bu kurslara katılmaktadır.

4. *Gençlik ve Spor Merkezi Öğreticileri*: Gençlik eğitim yuvaları olan bu merkezlerde de okuma-yazma kursları açılmakta ve merkezin öğreticileri bu kursları yürütmektedirler.

Hizmet-Öncesi Yetiştirilmesi:

a. Eğitim alanında deneyimi olan öğreticiler: Bunlar, öğretmenler, imamlar, gençlik ve spor öğreticileridir. Bu öğreticiler bir veya iki günlük kurslara alınmaktadırlar, kursun içeriği ise şöyledir: Cezayir'de okuma-yazmazlık, okuma-yazmanın amaçları, yetişkin psikolojisi, eğitimi ve ilkeleri, yöntemleri vb. Kurs, bir gün teorik bir gün de uygulamalı olarak yapılmaktadır.

b. Eğitim alanında deneyimi olmayan öğreticiler: Bunlar, devlet memurları, gönüllüler, öğrenciler, gençler vb. Bu öğreticiler en az bir

haftalık kurslara alınmakta ve kursta şu konular verilmektedir: Yetişkinde güdülenme, okuma -yazma teknikleri ve yöntemi, aritmetik, metin açıklanması, dilbilgisi vb. Kursun bir günü de uygulamaya ayrılmaktadır.

Hizmet-İçinde Yetiştirilmesi: Eğitim deneyimi olan ve olmayan öğreticilere yönelik hizmet-içinde yetiştirme çalışmaları, katılma, örgütlenme, uygulamada karşılaşılan sorunlar vb. hususların tartışıldığı bir günlük toplantılar şeklinde yapılmaktadır. Burada amaç, okuma-yazma programının daha iyi yürütülmesini gerçekleştirmektir (UNESCO, 1964. s. 5-7., UNESCO, 1976. s. 17-29., UNESCO, 1981. s. 158-167).

Yukarıdaki açıklamaları dikkate alarak Cezayir'deki okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilen halk eğitimcileri üç kategoride toplamak mümkündür.

1. *Uzman Yöneticiler ve Düzenleyiciler*: Bunlar halk eğitimi ve okuma-yazma çalışmalarında tam-zamanlı olarak görev yapan Cezayir Ulusal Okuma-Yazma Merkezi uzmanları, yöneticiler ve müfettişlerdir. En az lisans düzeyinde eğitim görmüş ve alanda tecrübe kazanmış kişilerdir. Bunlar okuma-yazma programlarını planlamakta, uygulamaya koymakta, yönetmekte ve değerlendirmektedirler. Ayrıca kampanyada görevlendirilen yarı-zamanlı personeli hizmet öncesi ve hizmet-içinde yetiştirmek ve denetlemekle de sorumludurlar.

2. *Tam Ya da Yarı -Zamanlı Yönetici ve Öğretmenler*: Bu gruba ilkokul öğretmenleri, Tarım Koleji mezunları, din görevlileri, Gençlik ve Spor Merkezi öğreticileri ile sınavı kazanarak öğretmen olarak alınan görevliler girmektedir. Bir kısmı tam-zamanlı bir kısmı da yarı-zamanlı olarak çalışmaktadırlar. Yarı - zamanlı olarak görev yapan öğretmenler, bu görevi asıl görevlerine ek olarak yapmaktadırlar. Hizmete başlamadan önce 1-21 gün arasında değişen çeşitli kurslarla halk eğitimi ve okuma-yazma konularında yetiştirilmektedirler. Hizmet-içinde ise müfettişler, onlara görevleri başında rehberlik etmektedirler.

3. *Gönüllü ve Ücretli Elemanlar*: Bunlar gönüllü lise ve üniversite öğrencileri ile tarım alanında deneyim sahibi yetişkinlerdir. Hizmet-öncesinde 1-21 gün arasında değişen kurslarla yetiştirilmektedirler. Hizmet-içinde yetiştirilmeleri ise müfettişlerce sağlanmaktadır.

Görüldüğü gibi Cezayir'deki okuma-yazma kampanyalarında görev alan halk eğitimcilerin yetiştirilmeleri üzerinde önemle durulmaktadır.

EKVATOR

Ekvator'da okumaz-yazmazlığa karşı ilk savaş 1942 yılında başlatılmış ve bu çalışma özel kuruluşlar tarafından yürütülmüştür. Ardından 1945 yılında hükümet tarafından bir kampanya başlatılmış ve 1960 yılına kadar ülkedeki okumaz-yazmazlık oranı % 52'den % 43'e düşürülmüştür. 1962 yılında Eğitim Bakanlığı tarafından beş yıllık büyük bir okuma - yazma kampanyası başlatılmış ve 1967'de tamamlanmıştır. Aynı yıl Ekvator, Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı Çalışmalarına katılmış, 10 yıl süren bu çalışmaların ardından sonraki yıllarda da benzer çalışmalara devam etmiştir.

Ekvator'da düzenlenen okuma - yazma kampanyalarında üç tip okuma-yazma öğretmenin görevlendirildiği görülmektedir. Bunlar ücretli öğretmenler, sürekli öğretmenler ve gönüllü öğreticilerdir.

1. Ücretli Öğretmenler

Bunlar ilkökul öğretmenleri olup ilkökuldaki görevlerinin dışında akşamları okuma-yazma kurslarında görevlendirilmektedirler.

2. Sürekli Öğretmenler

Genellikle ilkökul öğretmenleri olup müfettişler tarafından seçilerek bu alanda sürekli olarak istihdam edilen öğretmenlerdir. Daha çok fabrika ve sendika gibi yerlerde açılan okuma - yazma kurslarında görevlendirilmektedirler.

3. Gönüllü Öğreticiler

Gönüllü öğreticiler üniversite ve lise öğrencisi gibi bu alanda uzman olmayan kişilerden oluşmaktadır.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Ekvator'da düzenlenen okuma-yazma kampanyalarında yetiştirme ile ilgili çalışmaların ağırlığı, kampanyalara katılan sürekli öğretmen, müfettiş ve yöneticilere uygun bir eğitim vermeye yönelik olmaktadır. Bu amaçla, 1962 yılında kurulan Halk Eğitimi Merkezi ulusal düzeyde kısa süreli kurslar düzenlenmektedir. Bu kursların amacı, müfettişlere ve il düzeyindeki ilgili yöneticilere okuma-yazma hakkında bir bakış açısı vermektir. Katılanlara halk eğitimi genel teknikleri verilmekte ve dikkatleri özellikle yetişkinlere yönelik okuma-yazma kurslarında kullanılacak elverişli yöntemlere çekilmektedir. Zira bu görevliler geldikleri yörelere döndüklerinde benzer kursları oralarda da düzenlemektedirler.

Okuma- yazma programlarının koordinasyonundan sorumlu müfettişlere de kurslar düzenlenmektedir. Bu kurslar 15 gün sürmekte ve şu konuları içermektedirler:

1. Gençlik Eğitimi ve Halk Eğitiminin Genel Planı:

- a. Ekvatorda halk eğitimi ve gençlik eğitiminin özellikleri,
- b. Genel planın amaçları,
- c. İzlenecek aşamalar,
- d. Planlama,
- e. İlçe, il ve merkez düzeyinde örgütlenme,
- f. Toplum kalkınması uzmanlarının yetiştirilmesi,

2. Temel Eğitim:

- a. Dünyada okumaz-yazmazlık sorunu,
- b. Okumaz-yazmazlığın sosyal ve ekonomik kalkınma ile ilişkisi,
- c. Ekvatorda okumaz-yazmazlık sorunu,
- d. İşlevsel okuma-yazma ve ilgili kavramlar,
- e. Yetişkinlerin psikolojik özellikleri, okumaz-yazmazların belirlenmesi ve sayımı,

3. Aritmetik Eğitimi:

Kurslarda yetişkinlere aritmetik öğretmede kullanılacak yöntemler

4. Halk Eğitimi

- a. Halk eğitimi felsefesi
- b. Ekvator'da halk eğitimi programlarının içerik ve türleri,
- c. Yetişkinlerin ihtiyaçlarına yönelik eğitim yöntemleri,

5. Ecador Temel Okuma Kılavuzu

- a. Dilbilgisi yönü,
- b. Eğitim yönü,
- c. Yapıları,
- d. Kılavuzun kullanımı ile ilgili pratik gösteriler,
- e. Kılavuzun değerlendirilmesi,

6. Görsel-İşitsel Araçların Kullanımı,

7. Okuma-Yazma Merkezlerinin Organizasyonunun Genel İlkeleri.

Kursta kullanılan Temel Okuma Kılavuzu uygulamada kullanılan kılavuzdur. Bu kursları tamamlayarak bölgelerine dönen müfettişler, okuma-yazma çalışmalarında görev alabilecek nitelikte olan ilkokul öğretmenlerinden bazılarını seçerek, kampanyada sürekli olarak istihdam etmekte ve onlara okuma-yazma kampanyasının içeriği, özelliği ve kullanılacak eğitim yöntemleriyle ilgili 15 günlük bir kurs açmaktadırlar. Müfettişler ayrıca, kampanyalarda görevli ücretli öğretmen ve gönüllü öğreticilerin hizmet öncesi yetiştirilmeleri için de zaman zaman kurslar açmaktadırlar.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Kampanyada görevli sürekli ve ücretli öğretmen ve öğreticilerin hizmet-içinde yetiştirilmelerinden müfettişler sorumludurlar. Bu görev nedeniyle onlar sık sık okuma -yazma kurslarını ziyaret etmektedirler. Kurslardaki görevli genç eğitimcilere uygulayacakları eğitim yöntemleriyle ilgili öğütler vermekte, karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı olmaktadır. Bazı durumlarda ise müfettişler, yılda birkaç kez ayda bir kez olmak üzere bölgesinde görev yapan öğretmenlerle toplantı yapmaktadırlar. Bu toplantılarda, uygulamada karşılaşılan sorunlar, planlar, resmî kurallar ve çeşitli eğitim konuları tartışılmaktadır. Müfettişlerle yapılan bu diyaloglar genç öğretmenleri giderek bu alanda yetiştirmektedir (UNESCO, 1964. s. 59-62., UNESCO, 1966 a. s. 25-26., UNESCO, 1976. s. 29-36).

Ekvator'da düzenlenen okuma-yazma kampanyalarında, Cezayir'den farklı olarak, tam-zamanlı halk eğitimcilerin yani yönetici ve müfettişlerin yetiştirilmelerine ağırlık verilmektedir. Bunlar 15 günlük ulusal düzeydeki kurslara abnmakta ve halk eğitim ile okuma-yazma tekniklerindeki gerekli bilgiler verilmektedir. Söz konusu kişiler, kampanyada ihtiyaç duyulan tam ya da yarı-zamanlı veya gönüllü-ücretli öğretmenleri bulma ve yetiştirme sorumluluğunu da taşımaktadırlar. Durum böyle olduğundan müfettişler, öğretmenlere hizmet-öncesinde 15 günlük kurslar düzenlemektedirler. Hizmet-içinde de onlara rehberlik ederek yetiştirmektedirler.

ETİOPYA

Etiyopya'da ilk okuma-yazma kampanyasına 1963 yılında girişilmiş ve ilk aşamada 100.000 yetişkini okur-yazar hale getirmek amaçlanarak çalışmalara başlanmıştır. Ardından Dünya Okuma-Yazma Deneme Programına katılan ülke, sonraki yıllarda yer yer bu çalışmalara devam etmiştir.

Etiyopya'daki okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilen öğretmenlerin başlıca özellikleri şunlardır:

1. Yarı zamanlı olarak görevlendirilmektedirler,
2. Bütün programlarda erkek öğretmenler görevlendirilmektedir, sadece ev ve aile ile ilgili programlarda kadın öğretmenlerden yardım istenmektedir.
3. Okuma-yazma öğretmenleri yetişkinlere sadece okuma-yazma öğretmekle sorumludurlar. Tarım öğretmenleri ise kendi alanlarında eğitim vermektedirler. Bu iki grup öğretmen arasında iyi bir koordinasyon kurulmaktadır.

Görüldüğü gibi Etiyopya'daki okuma-yazma kampanyalarında iki tip öğretmen görevlendirilmektedir: 1. Okuma-yazma öğretmenleri, 2. Tarım Öğretmenleri.

1. Okuma-Yazma Öğretmenleri

Bunların geldiği kaynak oldukça heterojendir. Zira okuma-yazma çalışmaları sadece ilkökul öğretmenlerine bırakılmamaktadır. Okuma-yazmada "bilen bilmeyene öğretsin" ilkesi uygulanmaktadır. Bu nedenle ilkökul öğretmenleri, üniversite ve lise öğrencileri, okuma-yazma bilen herkes kampanyalarda görevlendirilmektedir.

Seçilmesi: Okuma-yazma öğretmenleri, öğrencileri güdüleme ve öğretme yeteneklerine göre seçilmektedirler. Seçilen adaylar sınavla alınmaktadırlar.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Sınavı kazanan adaylar 15 günlük kurslara alınmaktadırlar. Bu kurs teorik ve uygulama çalışmaları şeklinde yapılmakta ve genel eğitim konuları üzerinde durulmaktadır. Kursu bitiren adaylar, okuma-yazma öğretmeni olarak görevlendirilmektedirler.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Okuma-yazma öğretmenlerinin hizmet içinde yetiştirilmesi sistemli bir biçimde yapılamamaktadır. Kursları ziyaret eden müfettişler, karşılaşılan sorunlarla ilgilenmektedirler. Ancak, bu yeterli olmamaktadır.

2. Tarım Öğretmenleri

Tarım öğretmenleri, genellikle ülkenin tarım hizmetlerinde görevli elemanlardan veya bu alanda yetişmiş teknisyenlerden oluşmaktadır.

Seçilmesi: Tarım hizmetlerinin halkla ilgili birimlerinde görev yapan ve bu alanda başarılı olanlar arasından seçilmektedirler. Teknisyenlerden de nitelikli olanlar seçilmektedir.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Seçilen adaylar halk eğitimi ve okuma-yazma ile ilgili konularda 15 günlük kurslara alınmaktadır. Bu kurs teorik ve uygulamalı olarak yapılmakta ve adaylar yetiştirilmektedirler.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Okuma-yazma öğretmenlerinde olduğu gibi tarım öğretmenlerinin hizmet-içinde yetiştirilmesi zaman zaman kursları ziyaret eden müfettişler aracılığıyla yapılmaktadır. (UNESCO, 1964. s. 70-71., UNESCO, 1976, s. 40-42).

Etiyopya'da uygulanan okuma-yazma kampanyalarında bir yetişkin sınıfına iki öğretmen girmektedir. Biri okuma-yazma, diğeri ise tarım öğretmenidir. Her ikisi de kendi alanı ile ilgili konularda yetişkinleri eğitmektedirler. Okuma-yazma öğretmenleri okuma-yazma bilenlerden, tarım öğretmenleri ise tarımcılardan seçilmektedirler. Bunlar göreve başlamadan önce 15 günlük kurslarla yetiştirilmektedirler. Kurslar daha çok okuma-yazma konularını kapsamaktadır. Hizmet-içinde yetiştirme ise kursları zaman zaman ziyaret eden müfettişlerce yerine getirilmektedir.

Tam zamanlı öğretmenlerin görevlendirilmediği Etiyopya'da, yarı-zamanlı öğretmenlerin de yetiştirilmesi bir defa yapılmakta, hizmet-içinde ise düzenli bir yetiştirme uygulanamamaktadır.

GİNE

Gine'de 1960 yıllarındaki okumaz-yazmaz sayısı 1.200.000 civarındadır. Okumaz-yazmazlık daha çok işçi ve köylülerde görülmektedir. Bunların okuma-yazma öğrenmesine ilişkin yedi yıllık bir kampanya başlatılmış ve çeşitli okuma-yazma çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca Gine'de birbirinden farklı altı dili konuşan (Pular, Soso, Maninka, Querze, Toman, Kissi) etnik azınlıkların okuma-yazma öğrenmesine yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Ülke 1965 yılından itibaren de Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı'na katılmıştır.

Okuma-yazma kampanyalarında iki tip okuma-yazma öğretmeni görevlendirilmektedir. Bunlar ilkokul öğretmenleri ve gönüllü öğreticilerdir.

1. İlkokul Öğretmenleri

Bunlar ilkokullarda görevli olup Gine eğitim politikası doğrultusunda seçilmektedirler. Yasa gereği çalışmalara gönüllü olarak katılmak zorundadırlar. Gerekli pedagojik eğitime sahip oldukları düşünülerek ayrıca kurslara alınmamaktadırlar.

2. Gönüllü Öğreticiler

Bu kişiler çeşitli düzeylerdeki öğrenciler ve Fransızca okuma-yazma bilenler arasından seçilmektedir. Okuma - yazmada görev alacak gönüllüler için önceden hazırlanan özel bir yetiştirme kursundan geçirilerek görevlendirilmektedirler (UNESCO, 1965. s. 24-25., UNESCO, 1976. s. 49-50).

Gine okuma-yazma kampanyalarında tam-zamanlı öğretmen görevlendirilmemektedir. Yarı-zamanlı ve gönüllü olarak, ilkokul öğretmenleri ile öğrencilerin çalışmalara katıldıkları görülmektedir. Bunlardan öğrencilerle, Fransızca okuma-yazma bilen gönüllüler, hizmet-öncesinde kısa süreli kurslarla yetiştirilmektedirler. Hizmet-içinde ise herhangi bir yetiştirme çalışması yapılmamaktadır.

Görüldüğü gibi kampanyalar, kısa süreli kurslarla yetiştirilmiş gönüllüler ile ilkokul öğretmenleri tarafından yürütülmektedir.

HİNDİSTAN

Okuma-yazma ile ilgili ilk çalışmalar 18.yy. sonlarına doğru başlatılmış ve 1937'li yıllarda tekrar ele alınmıştır. Fakat her iki çalışma da kısa süreli olmuştur. Asıl okuma-yazma çalışmaları Hindistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1947 yılından sonra yapılmıştır. 1947-1951 yılları arası yapılan bu geniş okuma-yazma kampanyasının ardından Hindistan, 1966 yılında Dünya Okuma-Yazma Deneme Programına katılmıştır.

Kampanyalarda üç tip okuma-yazma öğretmeni görevlendirilmektedir. 1. İlkokul öğretmenleri, 2. Ortaokul öğretmenleri, 3. Gönüllü öğreticilerdir. Öğretmenlerin hepsi yarı-zamanlı olarak görevlendirilmektedir.

1. İlkokul Öğretmenleri

Kampanyalarda görevlendirilen öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Özellikle okumaz-yazmazlarla bir arada yaşayan köy

öğretmenleri seçilmektedir. Zira bunlar, buldukları yöredeki yetişkinlerin eğitiminden sorumlu tutulmaktadır. Yöreyi iyi tanıdıklarından yetişkinlere okuma-yazma öğretmekte oldukça başarılı olmaktadırlar.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Seçilen ilkokul öğretmenleri yedi veya on gün süren bir kursa alınmaktadır. Kursta ağırlıklı olarak yetişkin psikolojisi ve okuma - yazma yöntemleri üzerinde durulmaktadır.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Hizmet-içinde yetiştirme müfettişler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Okuma - yazma çalışmalarının yapıldığı yerler bölgelere ayrılmakta, her bölgeye altı yarı-zamanlı, iki tam-zamanlı olmak üzere sekiz müfettiş gönderilmektedir. Söz konusu müfettişler düzenli bir biçimde okuma-yazma öğretmenlerinin çalışmalarını izlemekte ve karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı olmaktadırlar. Çeşitli öğütler yoluyla onları hizmet-içinde yetiştirmektedirler.

2. Ortaokul Öğretmenleri

Ortaokul öğretmenleri genellikle ilçe veya şehirlerdeki okuma-yazma kurslarında görevlendirilmektedirler. Sayıları oldukça azdır.

3. Gönüllü Öğreticiler

Genellikle üniversite ve kolej öğrencilerinden oluşmaktadırlar. Çalışmalara gönüllü olarak katılmaktadırlar.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Ortaokul öğretmenleri ve gönüllü öğreticiler ilkokul öğretmenlerine benzer kurslarda yetiştirilmektedirler.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Ortaokul öğretmenleri ve gönüllü öğreticilerin hizmet-içinde yetiştirilmeleri, yine ilkokul öğretmenlerinde olduğu gibi müfettişler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Aynı müfettişler tarafından düzenli bir biçimde kursları izlenmekte ve sorunlarına çözüm aranmaktadır (UNESCO, 1965. s. 26-28., UNESCO, 1976. s. 55-62).

Hindistan'da müfettiş ve yöneticilerin dışında okuma-yazma kampanyalarında öğretmenler de yer almaktadır. Bunlar ilkokul, ortaokul öğretmenleri ile gönüllü öğretmenlerdir. İllkokul öğretmenlerinden daha çok köyde çalışanlar seçilmekte ve buldukları yöredeki yetişkinlere okuma-yazma öğretmekle sorumlu tutulmaktadırlar. Bu oldukça ilginç ve başarılı bir uygulamadır. Gönüllüler ise diğer ülkelerde olduğu gibi öğrencilerden seçilmektedirler. Öğretmenler hizmet-öncesinde 7-10

günlük kurslarla, hizmet-içinde ise müfettişler aracılığıyla yetiştirilmektedirler. Her müfettiş bölgesine giren ilk ve ortaokul öğretmenleri ile gönüllü öğretmenlerin kurslarını ziyaret etmekte ve onlara rehberlik etmektedir. Hindistan'da ilginç olan bir diğer durum ise yarı-zamanlı müfettişlerin görevlendirilmesidir. Bunlar, tam-zamanlı müfettişlere bağlı olarak görev yapmaktadırlar.

İRAN

İran'da 1960 öncesi, İran dilini kullanmayı ve tanımayı amaçlayan okumaz-yazmazlığa karşı savaş, Ülkenin çeşitli bölgelerinde zaman zaman başlatılmıştır. Bu kampanyalarda her yıl 300.000 kişiye okuma-yazma öğretmek hedeflenmiştir. Söz konusu çalışmalar sonucu okumaz-yazmazlık büyük ölçüde azaltılmış; 1967 yılından itibaren de Ülke Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı'na girmiştir.

Okuma-yazma kampanyalarında iki tip öğretmen görevlendirilmiştir. 1. İlkokul öğretmenleri, 2. Ücretli öğreticiler.

1. İlkokul Öğretmenleri

Okuma-yazma öğretmenlerinin çoğu ilkokul öğretmenlerinden oluşmaktadır. Bunlar genellikle lise düzeyinde eğitim görmüş ve alanında beş yıllık deneyime sahip kişiler arasından seçilmektedirler. Kampanyalarda yarı-zamanlı olarak görev yapmaktadırlar.

2. Ücretli Öğreticiler

Bu kişiler lise ve üniversite öğrencileri, ile en az lise mezunu kişilerden oluşturulmaktadır. Haftada on saat okuma-yazma kurslarına katılmak üzere görev verilmektedir.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: İlkokul öğretmenleri ve ücretli öğreticilerin hizmet-öncesi yetiştirilmesi, kampanya yetkilileri tarafından görevlendirilen ve ilkokul öğretmenlerinden oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu yetiştirme on gün süren kurslar yolu ile yapılmakta ve kursta özel bir yetiştirme programı uygulanmaktadır.

1960'lı yıllarda başlatılan bu yetiştirme yönteminin zamanla yeterli olmadığını gören İran okuma-yazma yetkilileri yeni arayışlar içine girerler. Çeşitli denemeler sonunda 1970 yılından itibaren bu konuda yeni bir uygulamaya başlarlar. Söz konusu uygulamaya göre okuma-yazma kampanyalarında görev alacak ilkokul öğretmenleri ve ücretli öğreticiler,

en az üç haftalık yoğun kurslara alınmaktadır. Kurslarda okuma-yazma ve halk eğitiminin çeşitli yönleri derinlemesine incelenmektedir. Kursu bitiren adaylar öğretmen olarak görevlendirilmektedirler.

Hizmet-İçinde Yetiştirme : Göreve başlayan öğretmenlerin hizmet-içinde yetiştirilmeleri amacıyla haftalık ve aylık toplantılar yapılmaktadır. Çeşitli konuların tartışıldığı ve sorunların çözüldüğü bu toplantılar, okuma-yazma öğretmenleri için yenileyici ve geliştirici bir rol oynamaktadır. Ayrıca toplantılarda öğretmenler, gelecek haftadaki eğitim çalışmalarını için doğrudan hazırlanmaktadır.

İran yetkilileri tarafından yapılan bir değerlendirmede, okuma-yazma öğretmenleri için düzenlenen bu toplantıların hizmet öncesi yetiştirme kurslarından daha etkili olduğu görülmüştür (UNESCO, 1965. s. 31-32., UNESCO, 1973 a.s. 10-25., UNESCO, 1976. s. 69-70).

İran'daki okuma-yazma çalışmalarında, ilkökul öğretmenleriyle üniversite ve lise öğrencilerinden oluşan öğreticilerin yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlere hizmet-öncesinde 21 günlük kurslar verilerek daha çok halk eğitimi ve okuma-yazma konularında yetiştirilmektedirler. Hizmet-içinde ise eğitici toplantılar yoluyla yetiştirilmeleri sağlanmaktadır. İran'da diğer ülkelerden farklı olarak okuma-yazma kurslarını izlemekten sorumlu müfettişler bulunmamaktadır. Kampanyada etkin rol oynayan yarı-zamanlı öğretmenler ile öğreticiler olmaktadır.

KORE

Kore'de okuma-yazma çalışmaları çok çeşitli aşamalar geçirmiştir. İlk kez 1945 yılında girişilen bu çalışmalara sonraki yıllarda sistematik bir biçimde devam edilmiştir.

1952 yılında, 13-16 yaş arasındaki yetişkinlere yönelik olarak yapılan okuma-yazma çalışmalarına katılmak zorunlu kılınmış ve bunlar için özel sınıflar oluşturulmuştur. 1954-1961 yılları arasında yapılan okuma-yazma çalışmaları ise tamamen kırsal yörelere yönelik olmuştur. 1963 yılında 1.500.000 okumaz-yazmazın bulunduğu korede, sonraki yıllarda yapılan okuma-yazma çalışmaları yavaş yavaş şehirlere doğru kaydırılmıştır.

Kampanyalarda görevlendirilen öğretmenler genellikle ilkökul öğretmenlerinden oluşmaktadır. Bunun yanında öğrenciler, devlet memurları, sosyal dernek üyeleri ve aydınlar da görev almaktadır. Öğreti-

ci konusunda oldukça basit bir yöntem ileri sürülmektedir: "Okuma yazma bilen on kişiye öğretsin, on kişi de yüz kişiye öğretsin."

İlkokul öğretmenleri gündüzleri çocuklara, akşamları da aynı sınıflarda yetişkinlere eğitim vermektedirler. Üniversite ve lise öğrencileri ise işçilere ve köylülere okuma-yazma öğretmektedirler.

Kampanyalarda görevlendirilen personel için özel bir yetiştirme programı uygulanmamaktadır (UNESCO, 1965. s. 17-20., UNESCO, 1981. s. 13-35).

Kore'deki okuma-yazma çalışmalarında gönüllülük ilkesi ağır bastığından, kampanyalarda, üniversite ve lise öğrencileri, devlet memurları, sosyal dernek üyeleri vb. kişiler gönüllü olarak görev almaktadırlar. İlkokul öğretmenleri ise yarı - zamanlı olarak görev yapmaktadırlar. Kore'de ilginç olan, kampanyada görevlendirilen personel için hizmet-öncesi ve hizmet-içinde herhangi bir yetiştirme programının uygulanmamasıdır. Söz konusu kişiler doğrudan çalışmalara katılmaktadırlar.

MADAKASGAR

Madakasgar'da okuma-yazma çalışmaları 1966 yılına kadar ilkokul öğretmenlerinin özel çabaları sayesinde yürütülmüştür. İlkokul öğretmenleri akşamları ve boş zamanlarında yetişkinlere okuma-yazma öğretmişlerdir. 1966 yılında Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı'na giren Ülkede bundan böyle okuma-yazma konusunda sistemli çalışmaların yapıldığı gözlenmektedir.

Madakasgar'da düzenlenen okuma-yazma kampanyalarında ilkokul öğretmeni, usta öğretici ve gönüllüler olmak üzere üç tip öğretmen görülmektedir.

1. İlkokul Öğretmenleri

Genellikle 20 yaş civarında, eğitim düzeyi yüksek ve iki yıl hizmet yapmış kişiler arasından seçilmektedirler. Çoğunluğu yarı-zamanlı çok azı da gönüllü olarak katılmaktadır. Gönüllü olarak katılan ilkokul öğretmenleri, okuma-yazma kampanyasının yürütüldüğü bölgelerdeki küçük gruplardan oluşan kurslarda görevlendirilmektedirler.

2. Usta Öğreticiler

Madakasgar'da kırsal kalkınma çalışmaları ile okuma-yazma çalışmaları birlikte yürütülmektedir. Bu nedenle tarım eğitimi ve okuma-yazma çalışmaları içiçedir. Organizasyonları da birlikte yapılmaktadır. Bu nedenle tarım alanında başarılı çalışmalar yapmış okuma-yazma bilen tarımcılar, okuma-yazma kurslarında usta öğretici olarak görevlendirilmektedirler.

3. Gönüllüler

Okuma-yazma bilen herkes gönüllü olarak okuma yazma çalışmalarında görevlendirilmektedir.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme : Okuma-yazma kampanyalarında görev alacak ilkokul öğretmenleri, usta öğreticiler ve gönüllüler bir hafta süren kurslara alınmaktadırlar. Kursta, okuma-yazma yöntem ve teknikleri, tarım teknikleri ve yayımı, okuma-yazma ve tarımda yeni çalışma yöntemleri gibi konular incelenmektedir. Kursu bitiren adaylar kampanyalarda görevlendirilmektedirler.

Hizmet-İçinde Yetiştirme : Kampanyada görevli ilkokul öğretmenleri, usta öğreticiler ve gönüllülerin hizmet-içinde yetiştirilmeleri müfettişler aracılığıyla yerine getirilmektedir. Müfettişler söz konusu görevlilerin hizmet içinde yetiştirilmesini sağlamakta, ve karşılaştığı sorunlara çözüm aramaktadırlar. Müfettişler en az bir yıl uygulama yaptıktan sonra bu göreve atanmaktadırlar (UNESCO, 1964. s. 118-119., UNESCO, 1976. s. 82-83).

Görüldüğü gibi Madakasgar'daki okuma-yazma kampanyalarında ilkokul öğretmenleri ile okuma-yazma bilen kişiler görev almaktadır. Bunların bir kısmı yarı-zamanlı bir kısmı da gönüllü ve ücretli olarak çalışmaktadırlar. Hizmet-öncesinde bir haftalık kurslara alınan öğretmenlere kurslarda okuma-yazma ve tarımla ilgili konular öğretilmektedir. Madakasgar'daki okuma-yazma kampanyalarında farklı olan uygulama, okuma-yazma öğretmenlerinin hem okuma-yazma, hem de tarım eğitiminden sorumlu tutulmalarıdır. Tarım eğitimi için ayrıca tarımcılar görevlendirilmemektedir. Yine üzerinde önemle durulması gereken bir diğer husus da, müfettişlerin bir yıl uygulamada yetişerek göreve atanmalarıdır. Bu durum, müfettişlerin öğretmenleri yetiştirmede etkin rol oynayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca halk eğitimcilerinin yetiştirilmesine verilen önemi de göstermektedir.

MALİ

Mali bağımsızlığını 1960 yılında ilan etmiş ve hemen ardından yetişkinler okuma-yazma kampanyasına girişmiştir. Ülkede dört dil konuşulduğundan her dilde okuma-yazma öğretme yerine sadece resmi dil olan Fransızca okuma-yazma kampanyasının dili olmuştur. Bu kampanya sayesinde 100.000 kişiye Fransızca okuma-yazma öğretilmiştir. 1965 yılında ise Mali Dünya Okuma-Yazma Deneme Programına katılmış ve 1975 yılına kadar sürdürmüştür. 1976 yılında tekrar okuma-yazma çalışmalarına başlamıştır. Mali'de gerçekleştirilen okuma-yazma kampanyalarında farklı elemanlar görevlendirilmiştir.

1960 başlatılan okuma-yazma kampanyasında çok az ilkokul öğretmeni görevlendirilmiştir. Görevlilerin çoğu Mali Halk Partisi'nin genç üyelerinden oluşmuştur. Bunlar çalışmalara gönüllü olarak katılmışlardır. Çalışmalara başlamadan önce de temel eğitim uzmanları tarafından yapılan yetiştirme kurslarına alınmışlardır. Ayrıca, kampanyaya öğrenciler, devlet memurları, çeşitli dernek üyeleri, ordu görevlileri, işçiler ve okuma-yazma bilen herkes katılmıştır.

1965 yılından itibaren kampanyalarda görevlendirilen öğreticilerin arasında parti görevlileri yer almamaktadır. Örneğin, 1965-1975 yılları arasındaki öğreticilerin % 90'ını okumaz-yazmaz yetişkinlerle aynı sosyal ortamdan gelen öğreticiler oluşturmaktadır. Bunların % 5'i kadın, % 95'i erkektir. Öğreticilerin % 90'ı ilkokulu bitirmiş değildir.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Kampanyalarda görevlendirilecek öğreticiler üç ile beş günlük kurslara alınmaktadırlar. Kurslar, bölgenin okuma-yazmasından sorumlu bölge yöneticileri tarafından organize edilmektedir. Ayrıca bu yöneticiler, kurslarda öğretici olarak da görev yapmakta ve kampanyalarda görevlendirilecek öğretmenleri yetiştirmek ve yönlendirmekle de sorumlu bulunmaktadırlar. Kurslarda okuma-yazma teknikleri ve eğitici araçların kullanımı ağırlıklı olarak verilmektedir.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Kursları bitiren ve görev alan öğreticilerin gözetim ve denetimi bu alanda yetişmiş müfettişlerce doğrudan ve düzenli bir biçimde yapılmaktadır. Müfettişlerin her biri 50 kursun gözetim ve denetiminden sorumlu bulunmaktadır. Bu nedenle kursların her birini gezmek için motosikletlerden yararlanmaktadırlar. Okuma-yazma öğretmenlerinin uygulamada karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı olarak onları güdülemekte ve onları ödüllendirmektedirler. Hatta gönüllü öğreticileri ödüllendirmek amacıyla Dünya Gıda Fonu'n-

dan çeşitli kalitede yiyecekler sağlamış ve ücretsiz olarak dağıtmışlardır (UNESCO, 1964. s. 122-124., UNESCO, 1973.b.s. 11-15., UNESCO, 1976. s. 89-101).

Görüldüğü gibi Mali'deki okuma - yazma kampanyalarında tam zamanlı öğretmenler görevlendirilmemektedir. Ayrıca, yetişkinlere okuma-yazma öğretme görevi sadece ilkokul öğretmenlerine bırakılmamakta, okuma-yazma bilen herkes bu görevden sorumlu tutulmaktadır. Öğreticilere, hizmet-öncesinde 3-5 günlük kurslar verilmekte ve yetiştirilmeleri sağlanmaktadır. Burada dikkati çeken bir uygulama, okumaz-yazmaz yetişkinlerle aynı sosyal ortamdan gelen kişilerin öğretici olarak görevlendirilmesidir. Bu durum, yetişkinlere okuma-yazma öğretmede oldukça etkili olmakta ve başarılı sonuçlar alınmaktadır. Bir diğeri ise, öğreticileri güdülemek amacıyla Dünya Gıda Fonu'ndan müfettişlerce yiyecek sağlanmasıdır. Bu durum, ekonomik yönden öğreticileri az da olsa desteklemektedir.

SENEGAL

Senegal'de 1918 yılından sonra yetişkinlerin eğitimlerini tamamlamak, bilgilerini geliştirmek, Fransızca okuma-yazmalarını sağlamak ve hesap yapmalarını öğretmek için yetişkin kursları açılmıştır. Bu kurslar ilkokul yöneticilerinin gözetiminde yürütülmüştür. Haftada 2.5 saat süren bu kurslar aracılığıyla çok sayıda kişiye okuma-yazma öğretilmiştir. Ayrıca, ordu bünyesinde Garnizon Okulları oluşturulmuş, buralarda da yetişkinlere okuma-yazma kursları açılmıştır.

Okuma-yazma çalışmalarında öğretmen olarak genellikle ilkokul öğretmenleri görevlendirilmektedir. Bunlar yarı-zamanlı olarak çalışmaktadırlar.

1965 yılında Senegal Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda bir Okuma-Yazma Bürosu kurulmuştur. Bu büro okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilecek öğretmenlere, 12 saati uygulama, 40 saati de teorik olmak üzere toplam 52 saat süren kurslar vermektedir. Kursların içeriği okuma-yazma yöntem ve tekniklerini kapsamaktadır. Kursları tamamlayan ilkokul öğretmenleri ve öğreticiler okuma-yazma çalışmalarında görevlendirilmektedirler. Öğreticiler daha çok kırsal yörelerde ve şantiyelerde görev yapmaktadırlar.

Yaz döneminde ise lise öğrencileri okuma-yazma çalışmalarına gönüllü olarak katılmaktadırlar. Garnizon okullarında ise bir ilkokul

öğretmenin gözetimi altında öğrenciler görevlendirilmektedirler (UNESCO, 1965. s. 51-53., UNESCO, 1967. s. 36-37).

Senegal'deki okuma-yazma kampanyalarında genellikle ilkökul öğretmenlerinin görevlendirildiği görülmektedir. Bunlara hizmet öncesinde 52 saat süren kurslar verilmektedir. Bu yetiştirme, yeterli görüldüğünden ayrıca hizmet-içinde de bir yetiştirme uygulamasına rastlanmamaktadır. Kampanyalarda ayrıca gönüllü ve ücretliler de yer almaktadırlar.

SOMALI

Somali'de okuma-yazma çalışmalarının başlaması oldukça eskidir. Somali'nin tarihinde önemli dört dönem vardır. Bunlar, İslami, koloni öncesi, koloni ve cumhuriyet dönemleridir. İslami dönemde yapılan bütün okuma-yazma çalışmalarında din görevlileri aktif görevler almışlardır. Bunlar Kur'an kurslarında halka Arapça okuma-yazma öğretmişlerdir. Koloni öncesi ve koloni dönemlerinde ise halka İtalyanca ve İngilizce okuma-yazma öğretilmiştir. 1969 yılından itibaren cumhuriyetle yönetilmeye başlanan Somali'de okuma-yazma kampanyaları başlatılmış ve bu kampanyalarda halka Somalice okuma-yazma öğretilmeye başlanmıştır.

Okuma-yazma kampanyalarındaki öğrenciler, okulda okuyan gençler, öğretmenler, devlet memurları ve gönüllülerden oluşmaktadır. öğrencilerin farklı kaynaklardan gelmelerinin nedeni ise Somali Eğitim Bakanlığı'nın 21 Temmuz 1976'da yayınladığı bir Genelgedir. Bu Genelgeye göre, 14 ve daha üst yaşlardaki ortaokul-lise ve üniversite öğrencileri, acilen ve gerekli olduğu durumlarda ise bütün devlet memurları okuma-yazma kampanyalarında görevlendirileceklerdir.

Okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilen öğrenciler genellikle ortaokul öğrencileri olmaktadır. Öğrenciler bu çalışmalara katılmayı reddedebilir veya katıldıktan sonra terk edebilir düşüncesiyle, üç yıllık ortaokul eğitiminin son yılı okuma-yazma kampanyasında görev almaya ayrılmıştır. Bu nedenle, ilk yıllarda 15 861 öğrenci-öğretici bu kampanyaya katılmıştır. Bunlara, şehir merkezlerinden ayrılmadan önce yapacakları görev hakkında hiçbir bilgi verilmemişti. Hepsi için kırsal kalkınma kampanyası aynı anlama gelmiyordu. Bilinmeyen bir yörenin keşfi, birtakım güvensizlikler heyecan ve fedakarlıklarla görevlerine başlarlar. Başlangıçta büyük mücadeleler verirler. Mücadeleleri fakirlik, hastalık, bilgisizlik, halk eğitimi alanında yetişmemişlik ve bürokratik ku-

rallarla ilgili olmuştur. Zira, görevlerine yönelik bir eğitim almadıkları gibi bunlara herhangi bir ücret de ödenmemiştir. Önceleri ödenmesi konusunda söz verilen ücret, kampanya başlatıldıktan sonra bütçeye yük getireceği düşüncesiyle ödenmemiştir. Durumu gören ordu söz konusu öğrenci-öğreticileri, masa örtüsü, dergi, kayıt defterleri, kalem silgi, kalemtraş, matara gibi basit malzemelerle desteklemiştir. Ancak bu yeterli olmamış birkaç ay içinde ekonomik sorunları iyice artmıştır. Bunun üzerine Somali yetkilileri öğrenci-öğreticilerin, halk tarafından beslenip barındırılmasına ve cep harçlığı olan iki Somali Şilininin de Devlet tarafından ödenmesine karar vermişlerdir. Başlangıçta halk bu karara büyük tepki göstermiş, kendileri için yük olacağı düşüncesiyle karşı çıkmış, ancak, zamanla kabul etmiş ve öğrenci-öğreticileri besleyip barındırmaya başlamıştır.

Kampanyaya katılan diğer öğretmenler ise şunlardır: Polis Teşkilatı, Tarım Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı görevlileri ile Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen ve diğer görevlileri kampanyalarda tam gün görev almışlardır. Ulaştırma Bakanlığı'ndan gelen öğretmenler genellikle şoförlerdir. Ayrıca, çeşitli dernek üyeleri kadımlar, çalışma örgütleri ve okuma-yazma bilen diğer kişiler de katılmışlardır.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Kampanyalarda görevlendirilecek öğretmenler için özel bir eğitim verilmemektedir. Ancak ileride bu görevi yerine getirebilecek bir Öğretmen Yetiştirme Merkezi'ni kurma çalışmalarına başlanmıştır.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Kampanyalarda görevlendirilen öğretmenlerin hizmet-içinde yetiştirilmeleri gereği zamanla ortaya çıkmış ve bu görevi yerine getirmek için gönüllü şefler görevlendirilmektedir. Şefler halkla çalışmanın önemini anlatmakta, onları güdülemekte ve güven vermektedirler. Ayrıca, kursların açılması, kurs eşyalarının taşınması, kurs yerinin belirlenmesi ve tutulması gibi önemli işlerde de gönüllü şefler etkin rol oynamaktadır (UNESCO, 1964. s. 159-160., UNESCO, 1981. s. 125-129, UNESCO, 1986 b.s. 165-169).

Görüldüğü gibi Somali'deki okuma-yazma çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin görevlendirilmesi son derece ilginçtir. Görevlilere hizmet-öncesinde herhangi bir yetiştirme çalışması yapılmamaktadır. Hizmet-içinde yetiştirilmeleri için gönüllü şeflerin görevlendirilmesi de bir diğer dikkat çekici uygulamadır. Ancak bu yetiştirme sınırlı olmaktadır.

SUDAN

Sudan'da 1916 öncesi okumaz-yazmazlığa karşı yapılan çalışmalar genellikle küçük çapta olmuştur. Bunlar daha çok Arapça konuşan Nijeryal'ı müslüman azınlıklara okuma-yazma öğretmeye yönelik olmuştur. 1966 yılından sonra Sudan, Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı'na katılmış ve bu program çerçevesinde de çok sayıda kişiyi okur-yazar hale getirmiştir.

Kampanyalarda öğretmen ve müfettiş olmak üzere iki tip eleman görevlendirilmektedir.

1. Öğretmenler

Seçilmesi: Öğretmenler, fabrikalardaki yöneticiler (teknisyen, şef vb.), okul yöneticileri ve öğretmenler ile diğer eğitimciler (en az ortaokul mezunu) arasından seçilmektedir. Çoğuna yarı-zamanlı olarak görev verilmiştir.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Seçilen öğretmenler 16 kurstan geçirilmektedir. Bunların altısı tarım, altısı sanayi, dördü de ev ekonomisi ile ilgili olup her bir kurs bir hafta sürmektedir. Kurslar Ulusal Halk Eğitimi Enstitüsü tarafından verilmekte ve kurslarda görevlendirilen öğretmenlerin üst düzeyde eğitim almış kişiler arasından seçilmesine de özen gösterilmektedir. Kursu bitiren adaylar, okuma-yazma kampanyalarında öğretmen olarak görevlendirilmekte, kurslarda öğrencilere, hem tarım, hem sanayi ve hem de ev ekonomisi ile ilgili konuları öğretmektedirler. Bu yönüyle diğer ülkelerde uygulanan okuma-yazma kampanyalarından farklı olmaktadır.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: Öğretmenlerin hizmet-içinde yetiştirilmeleri müfettişlerce yerine getirilmektedir.

2. Müfettişler

Seçilmesi: Müfettişler, fabrika yöneticileri, okul yöneticileri, ve üniversite mezunu kişiler arasından seçilmektedirler.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Müfettişler hizmete başlamadan önce dört kurstan geçirilmektedirler. Kursların üçü Ulusal Halk Eğitimi Enstitüsü tarafından verilmektedir. Dördüncü kurs ise uygulamayı kapsamaktadır. Bu kursta müfettiş öğrencilere uygulama çok iyi öğretilmektedir. Ulusal Halk Eğitimi Enstitüsü'nden kurs alan müfettişler okuma-

yazma çalışmalarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine katılmaktadırlar. Söz konusu Enstitü'de uygulanan kurslar, Kharton Üniversitesi tarafından hazırlanmış ve çeşitli denemeler sonucu geliştirilmiş programlara göre yürütülmektedirler. Kurslarda görevlendirilen öğretici elemanlar ise genellikle üst düzeyde eğitim görmüş kişiler arasından seçilmektedir (UNESCO, 1964. s. 161-162., UNESCO, 1966 b.s. 105-113., UNESCO, 1976. s. 106-107).

Sudan'da diğer ülkelerden farklı olarak, okuma-yazma kampanyalarında görev alacak öğretmenlerin gerek hizmet-öncesi ve gerekse hizmet-içinde yetiştirilmelerine büyük ağırlık verilmekte ve 16 hafta süren kurslarla yetiştirilmektedirler. Öğretmenlere kurs verecek öğreticilerin seçiminde de oldukça titiz davranılmakta ve üst düzeyde eğitim görmüş kişilerden seçilmesine dikkat edilmektedir. Öğretmenleri hizmet - içinde yetiştirecek müfettişler için ise dört kurs düzenlenmekte ve görevleri teorik ve pratik olarak iyice öğretilmektedir. Müfettiş yetiştirme kurslarında kullanılan programların Kharton Üniversitesi tarafından hazırlanmış olması da oldukça önemli bulunmaktadır.

Bütün bunlar, Sudan yetkililerinin halk eğitimcileri yetiştirme konusuna oldukça önem verdiklerini göstermektedir.

SURİYE

Suriye'de 1956 yılında on yıl süreli bir okuma-yazma kampanyası başlatılmıştır. Bu kampanyada 12-45 yaşları arasındaki iki milyon okumaz-yazmaz ulaşmak amaçlanmış ve her bir okuma-yazma kursunun süresi bir yıl olarak planlanmıştır. Söz konusu amaca on yıl sonra ulaşılarak iki milyon okumaz-yazmaz okur-yazar hale getirilmiştir. 1966 yılından sonra da Suriye Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı'na katılmıştır.

Suriye'deki okuma-yazma kampanyalarında farklı öğreticiler görevlendirilmektedir. 1956 yılındaki kampanyadaki öğreticilerin çoğunluğunu ilkokul öğretmenleri oluşturmuştur. Bunlar yarı-zamanlı olarak görev yaparak gündüzleri çocukları, geceleri ise yetişkinleri okutmuşlardır. İlkokul öğretmenleri için hizmet-öncesinde özel bir yetiştirme programı uygulanmamıştır. Kampanyaya ayrıca gönüllü derneklerin üyeleri de katılmışlardır.

1966 yılından sonra başlatılan kampanyalarda ise iki tip okuma-yazma öğretmenin görevlendirildiği görülmektedir. 1. İlkokul öğretmenleri, 2. Tarım alanından gelen usta öğreticiler.

1. İlkokul Öğretmenleri:

Bunlar 1956 yılında başlatılan kampanyada olduğu gibi yarı-zamanlı olarak görevlendirilmektedirler.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme : Kampanyalarda göreve alınacak ilkökul öğretmenleri ilk yıl iki ay süreli bir kursa alınmaktadırlar. Ertesi yıllar ise her yıl kurslara başlamadan önce iki haftalık bir kurstan geçirilmektedirler.

Hizmet-İçinde Yetiştirme : İlkokul öğretmenlerinin hizmet-içinde yetiştirilmeleri müfettişler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

2. Tarım Alanından Gelen Usta Öğreticiler

Bunlar da ilkökul öğretmenleri gibi yarı-zamanlı olarak görev yapmaktadırlar. Önceleri başarılı tarımcılardan okuma-yazma bilenler seçilerek usta öğretici olarak görevlendirilmekteydi. Ancak, zamanla bu uygulama değiştirildi. Tarım mühendislerinin gözetimi altında görev yapan tarım hizmetlerindeki görevlilerin başarılı olanlarından seçilerek oluşturulmaktadır. Bunlara eğitim faaliyetleri karşılığında ayrı ek bir ücret ödenmektedir.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme : Usta öğreticiler de ilkökul öğretmenlerinde olduğu gibi ilk yıl iki ay süreli bir kursa alınmaktadırlar. Ertesi yıllar ise kurslara başlamadan önce ikişer haftalık kurslardan geçirilerek yetiştirilmektedirler.

Hizmet-İçinde Yetiştirme : Hizmet-içinde yetiştirilmeleri müfettişlerin rehberliğiyle gerçekleştirilmektedir (UNESCO, 1964. s. 147-148., INESCO, 1976. s. 116-117).

Suriye'de okuma-yazma kampanyalarında ilkökul öğretmenleri ile tarım alanından gelen usta öğreticiler görevlendirilmektedir. Bunların hizmet-öncesi yetiştirilmelerinde diğer ülkelerden farklı bir yöntem uygulanmaktadır. İlk yıl iki ay süreli bir kurs verilmekte, sonraki yıllarda ise kurslar başlamadan önce ikişer haftalık kurslarla yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Böylece öğretmenler, alanla ilgili en son gelişmeleri izleyebilmektedirler.

Öğretmenler hizmet-içinde müfettişlerin yardımlarıyla yetişmektedirler. Sonuç olarak, Sudan'da öğretmenlerin hizmet-öncesi yetiştirilmelerine oldukça ağırlık verilmektedir.

TANZANYA

Tanzanya'daki okuma-yazma kampanyaları genellikle beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde yapılmaktadır. Ülke, 1964 yılında tamamladığı okuma-yazma kampanyasının ardından Dünya Okuma-Yazma Deneme Programına katılmıştır. 1973 yılına kadar süren bu program çerçevesinde çok sayıda okuma-yazma kursları açılmıştır.

Kampanyalarda üç tip okuma-yazma öğretmeni görevlendirilmektedir. 1. İlkokul öğretmenleri, 2. Ücretliler, 3. Gönüllülerdir.

1. İlkokul Öğretmenleri

Okuma-yazma programlarında çoğunlukla ilkokul öğretmenleri görevlendirilmektedirler. Bunların büyük bir kısmı yarı-zamanlı olarak çalışmaktadırlar.

Hizmet-Öncesi Yetiştirme: Önceleri ilkokul öğretmenleri hizmet öncesi özel bir yetiştirmeden geçirilmeksizin görevlendirilmekteydiler. Ancak, bunlar yetişkin sınıflarında ilköğretimdeki benzer davranışları gösterdiklerinden eğitilmeleri gerektiğine karar verildi. Kalabalık olduklarından yetiştirilmeleri pahalıya mal olacaktı. Bu durumu önlemek için şöyle bir uygulama gerçekleştirildi; tarım görevlilerinden bir, kırsal kalkınma görevlilerinden bir ve ilkokul öğretmenlerinden iki kişi olmak üzere, dört kişiden oluşan ekipler her bölgeye ayrı ayrı yerleştirildiler. Bu ekipler, bölgenlerinde bulunan ilkokul öğretmenlerini birer haftalık yoğun kurslara aldılar. Kurs programı eğitimle ilgili sorunları, öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler ve okuma-yazma gibi konuları içermektedir. Bu uygulamanın iyi sonuç vermesi üzerine sonraki yıllarda da devam edildi.

Hizmet-İçinde Yetiştirme: İlkokul öğretmenlerinin hizmet içinde yetiştirilmesi müfettişler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

2. *Gönüllüler*: Okuma-yazma kampanyasına katılan gönüllü personelin eğitim düzeyi oldukça düşük olduğundan ve bu alanda yetiştirilmediğinden önceleri çeşitli sorunlar çıkmıştır. Bu durum bunların da yetiştirilmelerini gündeme getirmiştir. Biri tarım uzmanı, biri toplum kalkınması uzmanı, ikisi de ilkokul öğretmeninden oluşan yetiştirme ekibinin işini oldukça zorlaştırmışlardır. Fakat giderek durum düzeltilmiştir. Zira, bunların yetiştirilmeleri üç veya dört haftalık yoğun kurslar şeklinde yapılmış, kurslarda genellikle okuma-yazma ve eğitime ilişkin sorunlar derinlemesine incelenmiştir.

3. **Ücretliler** : Bunların yetiştirilmelerinde de ilkokul öğretmenlerine uygulanan yöntem tekrarlanmıştır (UNESCO, 1965. s. 56-57., UNESCO, 1976. s. 125-126, UNESCO, 1986 b.s. 52-53).

Tanzanya'daki okuma-yazma programlarında ilkokul öğretmenleri, gönüllüler ve ücretliler görevlendirilmektedirler. Bunların hizmet-öncesi yetiştirilmelerinde değişik bir uygulama yapılmaktadır. Bu uygulamaya göre; bir tarımcı, bir kalkınma uzmanı ve iki ilkokul öğretmeninden oluşan dört kişilik ekipler, kampanyada görevlendirilecek öğretmenleri bir haftalık kurslara almaktadırlar. Böylece öğretmenlerin hizmet-öncesi yetiştirilmesi sağlanmış olmaktadır. Şimdiye kadar incelediğimiz ülkelerde söz konusu yetiştirme, okuma-yazma yetkilileri veya müfettişlerce yerine getirilmektedir. İlk kez böyle bir uygulamaya Tanzanya'da rastlanması oldukça dikkat çekmektedir. Hem ucuz, hem de etkin bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin hizmet-içinde yetiştirilmelerinden ise müfettişler sorumlu bulunmaktadır.

TAYLAND

Tayland'da okuma-yazma seferberliği dört aşamalı yirmi yıllık bir periyoda yayılmıştır. Her bir aşamada 1.000.000 yetişkine okuma-yazma öğretmek hedeflenmiştir. Söz konusu hedefe ulaşılmış ve UNESCO'nun çeşitli yardımları sayesinde 1976 yılında ikinci bir kampanyaya girilmiştir.

Kampanyalarda okuma-yazma öğretmeni olarak sadece ilkokul öğretmenleri görevlendirilmiştir. İlkokul öğretmenleri okuldaki görevlerinin yanı sıra akşamları iki saat yetişkinleri okutmaktadırlar. Önceleri ilkokul öğretmenleri için özel bir yetiştirme uygulanmamaktaydı. Ancak, 1956 yılında Unesco-Tayland işbirliği ile bir Temel Eğitim Merkezi kurulmuş ve Merkezin görevi de köy ilkokul öğretmenlerini yetiştirmek olarak belirlenmiştir.

Temel Eğitim Merkezi iki yıllık bir eğitim vermektedir. İlk yıl öğrencilere, temel eğitimin yanı sıra halk eğitimi ile ilgili konular da verilmektedir. Ayrıca barınma, beslenme, sivil yaşam, sağlık gibi çabalarında veya sosyal koşullarını düzeltmeye çalışan gençlere, yetişkinlere okul dışında rehberlik edebilmek için ihtiyaç duyacakları teknikler öğretilmektedir. Ardından halka nasıl anket uygulanır, yerel önderler nasıl bulunur ve yararlanır, toplum kalkınması ve kırsal kalkınma nedir gibi konular da öğretilmektedir.

Eğitimin ikinci yılında ise üç aylık bir uygulama yapılmaktadır. Uygulama için aday öğretmenler dört veya sekiz kişiden oluşan ekipler halinde köy ilkokullarına gönderilmektedirler. Köyde aday öğretmenler zamanlarının yarısını ilköğretime, yarısını da köy kalkınması ve okuma-yazma çalışmalarına ayırmaktadırlar. Bu tip bir eğitimin iyi sonuç vermesi üzerine benzer programlar Tayland'ın 26 ilköğretmen okulunun 25'inde uygulanmaya başlanmıştır. (UNESCO, 1964. s. 169-170., UNESCO, 1966 a.s. 21-24).

Tayland'da sadece ilkokul öğretmenleri görevlendirilmekte ve Temel Eğitim Merkezleri aracılığıyla yetiştirilmektedirler. Bu yetiştirme iki yıl sürmekte ve halk eğitimine ağırlık verilmektedir.

ÜRDÜN

Ürdün'de 1966 yılına kadar okuma-yazma kampanyası düzenlenmemiştir. Okumaz-yazmazlığa karşı alınan önlemler, halk eğitimi çerçevesi içinde gönüllü öğretmenler tarafından küçük çapta olmuştur. 1966 yılında Unesco'nun çeşitli ülkelerde bu tür çalışmalara girmesi üzerine Ürdün'de de okuma-yazma kampanyaları başlatılmıştır.

Ürdün, halk eğitimi ve okuma-yazma da bir planlama örneği göstererek bu çalışmaların ilk aşamasını toplum eğitim uzmanlarının teorik ve pratik olarak yetiştirilmesine ayırmıştır.

Hawara-Irbid Köyü İlköğretmen Okulu, 1955'te UNESCO tarafından Mısır'da kurulan Arap Devletleri Temel Eğitim Merkezi'nin, kurslarını izledikten sonra Ürdün'e dönen küçük uzman grubunun gayretleri sonucu bir Eğitim Merkezi haline getirilmiştir. Bugün bu okulun programı köy öğretmenlerinin ihtiyaç duyduğu eğitim tekniklerini ve temel eğitim yöntemlerini kapsamaktadır. Programın amacı şöyledir:

- a. Köy ilkokullarındaki öğrencilerin eğitimini sağlamak,
- b. Yetişkinleri okuma-yazma ve toplum kalkınması çalışmalarına yöneltmek,

Program üç ana bölüme ayrılmaktadır: 1. Genel eğitim, 2. Mesleki eğitim, 3. Kırsal eğitim.

1. *Genel Eğitim*: İslam dini, İngiliz dili, sosyal araştırmalar, bilim, muhasebe ve spor derslerini kapsamaktadır.

2. *Mesleki Eğitim*: Çocuk psikolojisi, eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, uygulama, görsel ve işitsel araçların kullanımı ve yapımı ile eğitim yönetimini içermektedir.

3. *Kırsal Eğitim*: Köy sosyolojisi, işbirliği, teorik ve pratik tarım, tarımsal yayım, sağlık, çevre sağlığı, temel eğitim, halk eğitimi, okuma-yazma ve toplum kalkınması projelerini hazırlama ve uygulama derslerinden oluşmaktadır.

Eğitim iki yıl sürmekte ve eğitimi tamamlayan adaylar kampanyalarda görev almaktadırlar. İkinci sınıf öğrencileri mezun olmadan önce uygulama yapmaktadırlar. Uygulamada şu hususlara ağırlık verilmektedir:

- a. Köyde konuşma, okuma ve yazma,
- b. Yetişkinlerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek ilk okuma parçalarının seçimi,
- c. Okumaz-yazmazlığın nedenleri ve bununla savaşıma yöntemleri,
- d. Bir okuma-yazma kampanyasının çalışma biçimi,
- e. Yetiştirilecek yetişkinlerin davranışları (UNESCO, 1965). s.30., UNESCO, 1966 a.s. 19-121).

Tayland'da olduğu gibi Ürdün'de de okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilen ilkokul öğretmenleri, hizmet-öncesinde kısa süreli kurslarla değil iki yıllık bir eğitimle yetiştirilmektedirler. Bu eğitim sırasında adaylar, halk eğitimi ve okuma-yazma ile ilgili çok sayıda ders almakta ve uygulama yapmaktadırlar. Halk eğitimci yetiştirme konusunda ideal bir yöntem olan bu yöntemin Tayland ve Ürdün'de görülmesi, konuya verilen önemin bir göstergesi olmaktadır.

VIETNAM

Vietnam'da bağımsızlıktan sonra ilk okuma-yazma kampanyası Kuzeyde 1958 yılında, Güneyde ise 1978 yılında başlatılmıştır. 1958 yılında başlatılan kampanyanın amacı 13-50 yaş arası iki milyon civarındaki yetişkine okuma-yazma öğretmektir. 1960 yılına kadar, bu kampanya sonunda 1.500.000 kişiye ulaşılabilmektedir.

Güneyde, 1976 yılı sonunda 4.000.000 okumaz - yazmaz bulunmaktaydı. 1978 yılından sonra iki yıllık planlar çerçevesinde bunların 2.000.000'u okur-yazar hale getirilmiştir.

Bağımsızlıktan sonra organize edilen ilk kampanyada görevlendirilen öğretmenleri yetiştirme görevi Eğitim Bakanlığı Halk Eğitimi Bö-

lümü'ne verilmiştir. Halk Eğitimi Bölümü öğretmenleri yetiştirmek için üç kurs düzenlenmektedir. Bu kursların içeriğinde politika, askeri ve halk eğitimi olmak üzere üç ayrı alan bulunmaktadır. Kursların ilk ikisi onar gün sürmekte, üçüncü kurs ise yani halk eğitimiyle ilgili olanı ise üç ay sürmektedir. Burada halk eğitiminin çeşitli yönleri ile okuma-yazma teknikleri verilmektedir. Politika eğitimi derslerini hükümet ve parti yöneticileri vermektedir. Bu kursları bitiren ilkokul öğretmenleri geldikleri yörelere döndüklerinde benzer kursları oradaki gönüllü öğreticilere düzenlemektedirler.

Taşra servislerindeki öğretmenlerin geliştirilmesi ve yetiştirilmesi için okuma-yazma çalışmalarından sorumlu müfettişler atanmaktadır. Her bölgeye en az iki veya üç müfettiş verilmektedir. Müfettişlerin birinci görevi okumaz-yazmazlığa karşı açılan savaşın amaçlarını ve okuma-yazma politikasını öğretmenlere tanıtmaktır. Ayrıca kampanyanın düzenli ilerleyebilmesi için ortaya çıkan sorunların çözülmesine de yardımcı olmaktadır.

Kuzeyde, okuma-yazma kampanyalarına öğretmenler, gönüllüler ve okuma-yazma bilen kişiler katılmışlardır. İlk yıllarda göreve başlayan öğretmenlere özel bir yetiştirme programı uygulanmamıştır. Bu durumu önlemek için Öğretmen Yetiştirme Merkezi kurulmuştur. Merkezin amacı, öğretmenleri yetiştirmek amacıyla çeşitli kurslar düzenlemektir. Bu kurslar yoluyla temel eğitim düzeyini yükseltmek, stratejik küçük köylerde halk eğitimiyle uğraşan görevlilere yeni görevleri hakkında daha net bir fikir vermek, toplum okulu kavramını yerleştirmek ve bu kavramın ilkokul programlarına nasıl yansıtılacağını göstermek hedeflenmiştir. Öğretmen Yetiştirme Merkezi kurslarıyla 1963 yılına kadar 223 öğretmen yetiştirilmiştir. Merkez ulusal düzeyde bir kuruluş olduğundan ilkokul müdürleri ve il düzeyindeki yöneticilerin mesleki eğitimlerini tamamlamak için de kurslar düzenlemektedir. Bu kurslardan geçen görevliler geldikleri yörelere döndüklerinde benzer kursları oralarda da açmaktadırlar. Böylece, kampanyada görev alan öğretmenler ve gönüllüler de yetiştirilmiş olmaktadır (UNESCO, 1964. s., 190-192., UNESCO, 1966 a.s. 24-25., UNESCO, 1981. s. 69-72, UNESCO, 1986 b.s. 66).

Görüldüğü gibi Vietnam'da da halk eğitimcilerinin hizmet öncesi ve hizmet - içinde yetiştirilmelerine çalışılmaktadır. Söz konusu yetiştirme diğer ülkelerde olduğu gibi halk eğitimi ve okuma-yazma konularında olmaktadır. Bu durum ise halk eğitimci yetiştirmenin önemini anlaşıldığını göstermektedir.

SONUÇ

Bir okuma-yazma programının başarısı, programı yürütebilecek, halk eğitimiyle okuma-yazma konusunda yetişmiş yeterli sayıdaki öğretmenlerin istihdam edilmesine bağlı bulunmaktadır. Okumaz-yazmaz oranının yüksek olduğu ülkelerde karşılaşılan istihdam güçlükleri bir yana, kurslarda görevlendirilecek öğretmenleri özenle seçmek gerekir. Aksi halde gerekli özelliklere sahip olmayabilirler. Diğer taraftan, kurslarda sadece ilkokul öğretmenleri değil, öğretmen düzeyinde yetişmiş kişiler de görevlendirilebilir.

Çeşitli ülkelerde yaptığımız incelemelerde de görüldüğü gibi öğretmenler, ücretli veya gönüllü, yarı ya da tam-zamanlı olarak görevlendirilmektedirler. Çeşitli ülkelerin okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilen halk eğitimcileri şöyle sıralanabilir:

1. *Tam-zamanlı halk eğitimcileri*: Bunlar genellikle toplum kalkınması uzmanları, halk eğitimcileri, okuma-yazma organizasyonu üyeleri, müfettişler, Temel Eğitim Merkezi uzmanlarıdır. Bunlar tam zamanlı olarak görev yapmakta ve normal maaş almaktadırlar.

2. *İlkokul öğretmenleri*: Bunlar,

a. Daha önce yetişkinlere yönelik bir dizi kursta görevlendirilmiş ve tam-zamanlı olarak görev yapan ilkokul öğretmenleri,

b. Herhangi bir ilkokulda görevli olup yarı-zamanlı olarak yetişkinlere kurs veren ilkokul öğretmenleri,

c. Gönüllü olarak sadece bulunduğu yöredeki yetişkinlere kurs veren ilkokul öğretmenleridir.

3. *Ortaokul Öğretmenleri*: Kampanyalarda yarı-zamanlı olarak görev yapmakta ve ücret almaktadırlar.

4. *Halkla ilişkisi bulunan kurumların görevlileri*: Bu görevliler;

a. Kendi çalışma saatleri içinde (belirli bir eğitimden geçtikten sonra) öğretmen gibi program yürüten görevliler (Bakanlık görevlileri, polis teşkilatı üyeleri, din görevlileri vb.),

b. Normal çalışmaları dışında belirli bir eğitimden geçtikten sonra, öğretmen gibi program yürüten ve ücret alan görevliler (ücretli tarımcılar gibi),

5. *Okuma-yazma bilen halk*: Bunlar belirli bir seçimden sonra gönüllü olarak görev yapan ve okuma-yazma bilen kişilerdir.

6. *Okuma-yazmayı yeni öğrenenler* : Okuma-yazmayı yeni öğrenen kişilerin kurslarda öğretici olarak görevlendirilmesinde büyük yararlar görülmektedir. Yeni öğrenenler, yetişkinlere okuma-yazmayı daha kolay öğretebilmektedirler. Bunlar da gönüllü katılmaktadırlar.

7. *Lise ve üniversite öğrencileri* : Bunlar da çalışmalara gönüllü olarak katılmaktadırlar.

8. *Parti üyeleri ve görevlileri* : Bazı ülkelerin okuma-yazma kampanyalarında parti üye ve görevlilerinin de gönüllü olarak yer aldıkları görülmektedir.

9. *Gönüllü dernek üyeleri* : Bu üyeler,;

a. Derneklerinin kuruluş amacı dışında hizmet veren üyeler,

b. Derneklerinin kuruluş amacı doğrultusunda hizmet veren üyelerdir.

10. *Ordu mensupları* : Birkaç ülkede ordu mensupları da kampanyalarda yer almaktadırlar.

Yukarıda sıralanan halk eğitimcilerinin yetiştirilmeleri ise şöyle yapılmaktadır:

1. *Tam-zamanlı halk eğitimciler* : Bunlar en az lisans düzeyinde eğitim görmüş kişilerdir. Okuma-yazma programlarını planlamakta, uygulamaya koymakta, yönetmekte ve değerlendirmektedirler. Ayrıca, yarı zamanlı ve gönüllü görevlileri yetiştirmek ve denetlemekle de sorumludurlar. Bazı ülkelerin okuma-yazma kampanyalarında tam - zamanlı halk eğitimcileri, hizmet-öncesi yetiştirme kurslarına alınmaktadırlar. Özellikle müftetişlerin kurslara alındığı görülmektedir. Örneğin Ekvator'da 15 günlük kurslara alınmakta, Sudan, Mali ve Vietnam'da çeşitli kurslardan geçirilmekte, Madakasgar'da ise en az bir yıl uygulama yaptıktan sonra göreve atanmaktadırlar. Bu durum ise söz konusu kişilerin yetiştirilmelerine verilen önemi göstermektedir.

2. *İlkokul öğretmenleri* : Okuma-yazma kampanyalarında görevlendirilen eğitimci personelin çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Genellikle yarı-zamanlı olarak görevlendirilmekte, yer yer tam-zamanlı ve gönüllü olarak da görevlendirildikleri görülmektedir. Bunların hizmet-öncesi yetiştirilmeleri Tayland ve Ürdün gibi iki yıl eğitim veren ülkeler hariç, genellikle 1-15 gün arası değişen kısa süreli kurslar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Gine, Kore ve Somali'de ise hizmet-öncesi yetiştirme programına alınmamaktadırlar. Hizmet-içinde yetiştirilmeleri ise genel-

likle müfettişlerin eğitici toplantıları, kursları ziyaretleri ve rehberlik etmeleriyle yerine getirilmektedir.

3. *Ortaokul öğretmenleri ve halkla ilişkisi bulunan kurumların görevlileri*: Bu görevliler, okuma-yazma kampanyalarına yarı-zamanlı olarak katılmaktadırlar. Yetiştirilmeleri ortalama olarak 1-15 gün süren kurslar ve müfettişlerin hizmet-içinde rehberlikleri sayesinde gerçekleştirilmektedir.

4. *Gönüllüler*: Bazı ilkokul öğretmenleri, devlet memurları, okuma-yazma bilen halk, okuma-yazmayı yeni öğrenenler, lise ve üniversite öğrencileri, parti üyeleri ve görevlileri, gönüllü dernek üyeleri ve ordu mensupları çalışmalara gönüllü olarak katılmaktadırlar. Kampanyalarda sayı bakımından ilkokul öğretmenlerinden sonra ikinci sırada yer almaktadırlar. Çok düşük bir ücretle veya ücretsiz olarak çalışmaları sürdürmektedirler. Ucuz olması nedeniyle kampanyalarda gönüllü kişilerin görevlendirilmesi ideal bir uygulamadır. Ancak, eğitime ve izlenmeye ihtiyaçları vardır. İncelenen ülkelerin kampanyalarında gönüllüler ortalama olarak 1-15 gün arası kısa süreli kurslarla yetiştirilmektedirler. Hizmet-içinde ise müfettişlerce eğitilmekte ve izlenmektedirler. Müfettişler eğitici toplantılar yapmak ve yerinde izlemek suretiyle gönüllüleri yetiştirmektedirler. Bunların yetiştirilmeleri diğer görevlilerde olduğu gibi sadece halk eğitimi ve okuma-yazma ile ilgili olmamakta, bunlara ayrıca okuma-yazma organizasyonu, bürokratik kurallar, örgüt ilkeleri gibi konular da öğretilmektedir.

Sonuç olarak, birkaç ülke hariç bütün ülkelerde okuma-yazma çalışmalarına katılan halk eğitimcileri, hizmet öncesinde kısa süreli kurslarla, hizmet içinde ise müfettişler aracılığıyla yetiştirilmektedirler.

KAYNAKÇA

- UNESCO 1964, *Alphabétisation et Enseignement des Adultes, Recherches d'Education Comparée*, Bureau International d'Education et Unesco, Publication No: 265, Geneve 1964.
- UNESCO 1965, *Alphabétisation et Enseignement des Adultes, Supplément* 1965, Bureau International d'Education et Unesco, Publication No: 277 Geneve 1965.
- UNESCO 1966 a, Hely, A.S.M. *Les Instituteurs et l'Education des Adultes, Guides Pratiques pour l'éducation extrascolaire*, 5, Unesco, 1966,
- UNESCO 1966 b, Du Sautoy, Peter, *la planification et l'organisation des programmes d'alphabétisation des adultes en Afrique*, Guides Pratiques pour l'éducation extrascolaire, 4, Unesco, 1966.

- UNESCO 1967, Fongeyrollas, P, Sow, F, Vallodon, F, *l'Education des Adultes au Senegal, institut International de Planification de l'education*, Unesco 1967.
- UNESCO 1972 a, Guide Pratique d' alphabétisation fonctionelle, Une méthode de formation pour le deveoppement, Unesco 1972.
- UNESCO 1972 b, Ignacy Wamewicz, *la radio-télévision au service de l'education des adultes*, Unesco 1972.
- UNESCO 1973 a. Furter Pierre, *Possibilités et limites de l'alphabétisation fonctionelle*, l'experiance iranienne, Paris Unesco 1973.
- UNESCO 1973 b. Dumont Bernard, *Alphabétisation fonctionelle au Mali*, Unesco 1973.
- UNESCO 1976, *Programme Experimentale Mondial d'alphabétisation ; evaluation, critique*, Les presses de l'Unesco, Paris 1976.
- UNESCO 1981, *Alphabétisation des Adultes, Quatre Campagnes Caracteristiques*, les presses de l'Unesco 1981.
- UNESCO 1985, Lowe John, *Dünyada Yetişkin Eğitimine Toplu Bakış*. Çev: Turhan Oğuzkan. Unesco-Türkiye Milli Komisyonu. Ankara, 1985.
- UNESCO 1986, *Consultation Internationale sur lebesoins, programmes et méthodes de formation d'educateurs d'adultes*, Budapest 17-21 Novembre 1986, Rapport Final, Partie I, Partie 2, Unesco, 1986.
- UNESCO 1986 b. Bhola, H.S. *Les Campagnes d'alphabétisation, Etude de l'action menée par huit pays au XX siecle et note a l'intention des decideurs*, UNESCO, 1986.

